

**TEÒFIL: *Les diverses
arts. Tractat de
tècniques artístiques.***
**Edició crítica, traducció
i notes de Marta
Segarrés Gisbert.**

Valentí Serra de Manresa, OFMCap

**Barcelona: Edicions
de la Universitat de
Barcelona 2023, 293 p.**

La doctora Marta Segarrés és experta en filologia llatina i és una de les col·laboradores principals del projecte *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*. Ara, amb aquesta obra, ens ofereix l'edició i la versió catalana del tractat medieval titulat *De diuersis artibus*; una recopilació de suggeridores tècniques artístiques que efectuà el monjo Teòfil (*Theophilus, humilis presbyter et professione monachi*), un religiós benedictí alemany que visqué durant la primera meitat del segle XII i que es proposà per aplegar i divulgar les diverses tècniques artístiques del seu temps, les quals ell coneixia per pròpia experiència com a expert orfebre monàstic.

Fins no fa massa temps s'havia atribuït aquest tractat a l'orfebre medieval Ruger de Helmarshausen, però, avui, gràcies a investigacions recents, l'autoria de *Diuersis artibus* s'assigna sense discussió al monjo *Theophilus presbyter*, puix que al llarg del tractat s'aprecien diverses al·lusions a la Regla benedictina, àdhuc hi trobem una referència a l'hàbit de color negre propi dels monjos benedictins.

Aquesta edició que ressenyem per a la *Revista d'Humanitats* és la primera versió al català del tractat *De diuersis artibus*, una obra escrita molt possiblement entre els anys 1110 i 1140 i que, en l'actualitat, gaudeix d'un interès enorme per les informacions valuoses que ens aporta sobre l'art medieval europeu, ja que aquest tractat ens abasta un conjunt de dades molt precises a propòsit del desenvolupament de les tècniques medievals desenvolupades per decorar els espais interiors de les esglésies i també per a la fabricació d'instruments musicals com, principalment, l'art de fondre campanes i la construcció dels primers orgues i, molt particularment, per a la creació d'objectes d'ús litúrgic i vasos sagrats.

El tractat *De diuersis artibus* el trobem estructurat en tres parts. La primera està dedicada als pigments, a la pintura mural, a la pintura sobre taula, a la talla policromada i a la il·luminació de manuscrits. La segona tracta sobre la construcció dels vitralls amb la descripció del processament de les tires de plom que calia confeccionar per al sosteniment de les plaques de vidre anomenades *Latus*, fetes en forma d'una

H. La tercera part està dedicada als metalls, a l'orfebreria litúrgica i als treballs fets amb ivori. Finalment, s'exposen de manera sistemàtica els diferents mètodes d'obtenció, elaboració i transformació dels metalls.

El text llatí, ara editat de bell nou, s'ha pres de l'edició preparada per C. R. Dodwell (*Theophilus, De diversis artibus*, Londres-Edinburg, 1961) i que Marta Segarrés ha revisat tenint també en compte els manuscrits conservats a Londres, Cambridge (University Library, Ms. 1131), Leipzig (Universitätsbibliothek, Ms. 1157), Wolfenbüttel (Herzog-August Bibliothek, Ms. 4373), Viena (Nationalbibliothek, Ms. 2527) i París (Bibliothèque National, Ms. Lat. 6741). Juntament amb l'edició crítica del text, la curadora del volum aporta un estudi introductori sòlid (veg. p. 11-25) que precedeix el text llatí i la versió catalana i, alhora, incorpora notes explicatives valuoses que contribueixen a comprendre millor les tècniques descrites afegint-hi, a guisa d'apèndix, un glossari i un vocabulari llatíncatalà juntament amb un lèxic tècnic amb la descripció dels colors, els pigments, els instruments i les tècniques que es descriuen al llarg del tractat (veg. p. 249-267).

Del conjunt de termes llatins d'aquest tractat volem esmentar, a tall d'exemple, l'*oleum lini*, un oli secant que s'obté del premsat de la sement del lli (*Linum usitatissimum*); el *Gluten casei*, que és la cola de caseïna elaborada amb una proteïna anomenada fibrina extreta del formatge fresc; el *Gluten piscis*, que és una substància gelatinosa semitransparent i molt pura que s'obté de la bufeta d'alguns peixos; el *Clibanus refrigerii*, que és un tipus de fornell rectangular en el qual es dipositaven els objectes de vidre perquè es refredessin gradualment; l'*Indicus*, una substància colorant de to blau obtinguda de les plantes *Indigofera tinctoria* i *Isatis tinctoria*; l'*Unicea petra*, que és el sediment o el tàrtar que produeix el vi i el most en el fons dels tonells, entre molts altres conceptes que trobem esmentats al llarg del tractat *De diuersis artibus*. A més, dins del text llatí també trobem alguns mots de l'antic alemany, com, per exemple, *meizel*, per designar el cisell.

Aquesta edició és una contribució valuosa a l'estudi dels tractats de tecnologia artística medieval anteriors a l'any 1300, ja que durant el

segle XIV es prodigaren un conjunt de tractats molt més centrats en tècniques concretes —com ara la il·luminació dels manuscrits i en el tremp dels aglutinants— i molt menys preocupats per la gestió de la manufactura dels materials, que és allò que, precisament, ens descriu el monjo benedictí Teòfil en el seu tractat sobre les diverses tècniques artístiques.